

# Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet

## *Utveckling och framtida utmaningar*

Rutger Lindahl, Andreas Moberg, Per Cramér, Linda Berg,  
Daniel Naurin & Mats Andrén<sup>1</sup>

### **De första stegen: ett informellt flervetenskapligt forskarnätverk**

Vid det kalla krigets slut gick den svenska Europadebatten in i en intensivare fas. Ett antal europaintresserade forskare från olika fakulteter vid Göteborgs universitet konstaterade att de hade en viktig uppgift att bidra till en mer välinformerad och kvalificerad analys av de frågor som debatterades. Insikten ledde till en diskussion om hur forskningsresultat med inriktning mot Europafrågor bäst skulle nå såväl väljare som beslutsfattare inom offentlig och privat sektor inför de viktiga ställningstaganden som väntade.

Mot denna bakgrund utvecklades spontant ett nyfikenhetsdrivet flerdisciplinärt forskarnätverk med fokus inriktat mot en fördjupad förståelse av den europeiska integrationsprocessen och dess betydelse för omvärlden. Gruppen växte och kom snart att innefatta representanter för ett tiotal ämnesområden. Den mycket intensiva Europadebatten under 1990-talet, där skiljelinjen mellan faktauttalanden och åsikter många gånger kom att bli mycket grumlig, sporrade det praktiska samarbetet mellan forskarna, inte minst när det gällde att tillgodose de önskemål om medverkan i olika arrangemang som kom från det omgivande samhället.

<sup>1</sup> Författarna är eller har samtliga varit föreståndare för CERGU. Lindahl var föreståndare 1995–2005, Cramér 2005–2009, Andrén 2009–2011, Naurin 2011–2013, Berg 2013–2019 och Moberg 2022–2026.

Rutger Lindahl är professor emeritus i statsvetenskap; Andreas Moberg är docent i internationell rätt; Per Cramér är professor i internationell rätt; Linda Berg är doktor i statsvetenskap; Daniel Naurin är professor i statsvetenskap; Mats Andrén är professor emeritus i idéhistoria. Samtliga är eller har varit verksamma vid Göteborgs universitet.

E-post: [rulind44@gmail.com](mailto:rulind44@gmail.com); [andreas.moberg@law.gu.se](mailto:andreas.moberg@law.gu.se)

Under våren 1993 hölls en första "Europaforskardag" med presentationer av aktuella forskningsresultat. Dessa låg sedan till grund för den första utgåvan av årsboken *Forskning om Europafrågor* som innehöll nio uppsatser författade av forskare från lika många institutioner vid universitetet. Skriften väckte stort intresse både inom och utanför akademien och blev startpunkten för en skriftserie. Den utgjorde vidare ett tydligt åskådningsexempel på betydelsen av samarbete över ämnesgränserna i syfte att utveckla en fördjupad förståelse för den europeiska integrationsprocessen.

Sveriges inträde i den Europeiska unionen 1995 medförde att landet på kort tid hade att bygga upp en förmåga att agera effektivt inom de gemensamma institutionerna och att relatera nationella beslutsprocesser till ett expanderande gemensamt regelverk. Detta gav upphov till en stor efterfrågan från offentlig sektor, näringsliv, ideella organisationer, skolor och media på kvalificerad kunskap och kompetens i Europafrågor. För akademien påkallade detta utvecklingen av kvalificerad forskning och forskningsbaserad utbildning inom fältet.

## **En formell centrubildning tar form: Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet – CERGU**

Inom gruppen av Europaintresserade forskare och deras respektive institutioner framstod nyttan av att ingå i en mer ordnad mångvetenskaplig arbetsgemenskap allt tydligare. För att tillmötesgå önskemål som framförts både inom Göteborgs universitet och från externa intressenter beslutade universitetsledningen 1995 att forskning och utbildning i Europafrågor skulle utgöra ett profilområde inom GU samt att, som en del i denna utveckling, inrätta ett flerdisciplinärt centrum för Europaforskning. Centrubildningen gavs en relativt självständig ställning under samhällsvetenskapliga fakulteten, som också var dess huvudfinansiär. Lokalmässigt lades centret inom statsvetenskapliga institutionen. Uppdraget var att stimulera forskning och högre utbildning inom europaområdet, samt att utgöra en bas för forskningsprojekt, seminarier, konferenser och kurser.

Beslutet 1995 välkomnades både inom och utanför universitetet. Satsningen gav emellertid upphov till omfattande principiella diskussioner inom universitetet. Från institutionshåll togs resursfördelningsfrågor upp och det uttrycktes en oro för att expansiva centrubildningar skulle göra anspråk på en ökande del av fakulteternas resurser. I CERGU:s fall väcktes även frågan om detta var ett förstadium till etablerandet av ett nytt ämnesområde, kanske en ny institution. Dessutom framfördes att det förelåg risk för att antalet centrubildningar på andra tematiska områden skulle öka och kanske även snedvrider konkurrensen med institutionerna om forskningsmedel och att forskarna skulle få problem med dubbla lojaliteter. Många och tidvis ganska intensiva samtal med institutionsprefekter och enskilda forskare ledde dock fram till att CERGU snarast fick

förstärkt stöd inte bara på institutionsnivå, utan också på ledningsnivå inom universitetsstyrelsen, rektorsämbetet och fakultetsnämnderna.

Inom denna nya formella ram kom den europarelaterade flervetenskapliga forskningen och forskningsbaserade utbildningen vid Göteborgs universitet att utvecklas i nära samarbete med andra nationella och internationella samhällsinstitutioner.

### **STÖD FRÅN DE EUROPEISKA INSTITUTIONERNA**

Utvecklingen av den flervetenskapliga europaforskningen vid universitetet främjades av stöd från de europeiska institutionerna. Redan 1991 ansökte forskare vid universitetet, tillsammans med universitetsbiblioteket, framgångsrikt om etableringen av ett fullständigt European Documentation Centre (EDC) placerat vid Ekonomiska biblioteket och med akademisk anknytning till Juridiska institutionen. I en tid då dokumentationen från de europeiska institutionerna i huvudsak enbart var tillgänglig i tryck, utgjorde detta en förutsättning för utveckling av forskningsverksamheten. Etableringen av ett EDC vid Göteborgs universitet kom även att stärka forskningsmiljöns nationella och internationella attraktionskraft.

Samarbetet med de europeiska institutionerna utvecklades snabbt efter att Sverige blivit medlem i Unionen. Universitetet ansökte framgångsrikt om inrättandet av två särskilda delfinansierade forskningsprofessorer, så kallade Jean Monnet Chairs. En första sådan, en professur i europeisk politisk integration, förlades 1996 till Statsvetenskapliga institutionen, en andra i europeisk integrationsrätt till Juridiska institutionen två år senare. Detta innebar ett visst resurstillskott men framför allt att forskare i Göteborg inlemmades i ett brett europeiskt forskarnätverk inom ramen för det så kallade Jean Monnet-programmet. De resurser som på detta sätt tillfördes universitetet knöts till CERGU för att bidra till seminarie- och konferensverksamheten samt kurser på forskarutbildningsnivå. Inom ramen för Jean Monnet-programmet erhöll flera institutioner även bidrag till finansieringen för utvecklingen av nya grundutbildningskurser med inriktning på den europeiska integrationsprocessen.

Universitetets aktiva deltagande i Jean Monnet-programmet fördjupades genom att Göteborgs universitet, i konkurrens med 530 andra europeiska lärosäten, 1998 fick status som Jean Monnet Centre of Excellence (JMCE). Beslutet fattades efter en ingående extern analys av den etablerade europarelaterade verksamheten vid Göteborgs universitet, i huvudsak bedriven inom ramen för CERGU. Det stod emellertid klart att för att upprätthålla och förstärka denna position ställdes krav på insatser för att fortlöpande utveckla verksamheten vid universitetet som helhet. Mot denna bakgrund tillsattes 1998 en särskild styrgrupp som från och med 2001 kom att innefatta representanter för samtliga fakulteter vid universitetet. Genom styrgruppen skapades nya förutsättningar för universitetet i dess helhet att göra sig synligt på den europeiska akademiska

kartan. En rad konferenser och bredare forskningsprojekt initierades i anslutning till JMCE, ofta i nära samverkan med CERGU. Inom styrgruppens ram kunde även policyfrågor rörande universitetets relation till den europeiska integrationsprocessen diskuteras, som till exempel utvecklingen av stödresurser för hanteringen av forskningsfinansiering från Kommissionen och det Europeiska forskningsrådet (ERC), samt anpassning till Bolognaprocessen och samverkan inom ramen för ERASMUS-programmet. Den särskilda status som förknippades med JMCE kom under början av 2000-talet även att utvecklas till en icke oväsentlig komponent i universitetets identitet, vilket inte minst återspeglades i trycksaker och andra marknadsföringssammanhang. En extraordinär uppgift för styrgruppen vörd att nämna här är att den tog ansvaret för en bred analys av händelserna vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 genom den vitbok som utlovats vid ett seminarium under toppmötets sista dag. Resultaten presenterades följande år i antologin *Vid politikens yttersta gräns*.

Under de fyra inledande verksamhetsåren kom det JMCE-anknutna arbetet vid universitetet att delfinansieras av Kommissionen. Därtill tillkom finansiering ur universitetets strategiska medel under sex år. Denna finansiering upphörde 2006 och styrgruppen upplöstes kort tid därefter. Samtidigt behöll Göteborgs universitet statusen av att vara ett JMCE, dock utan att bedriva en regelrätt verksamhet relaterad till denna status.

Det står klart att utvecklingen av en europarelaterad forskning och utbildning vid universitetet kom att gynnas av detta tidiga samarbete med de europeiska institutionerna. Det skapade nya kontaktytor och främjade universitetets kunskap om hur de gemensamma institutionernas relationer med akademien kan te sig.

I såväl Bryssel som i det omgivande samhället bidrog det även till att stärka universitetets renommé.

Samtidigt innebar samarbetet med de europeiska institutionerna även en ökad medvetenhet inom CERGU om att inte förlora distansen till de institutioner vars verksamhet man kritiskt granskade, något man hade nytta av i kommunikationen med europeiska kommissionen vid hanteringen Jean Monnet programmet.

## **CERGU:S FORSKNINGSTEMAN UNDER DE FÖRSTA ÅREN**

Redan under hösten 1997 samlades en grupp CERGU-forskare för att arbeta fram en plan för en flervetenskaplig satsning på temat "Transitionsprocesser i Östeuropa". Ett år senare inleddes "Östutvidgningen och omvandlingen till demokratiska marknadsekonomier i Östersjöområdet", ett framgångsrikt projekt med ett generöst ekonomiskt stöd från Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse. Forskare och doktorander från fem ämnesområden var aktiva.

Projektledningen tog initiativ till fyra internationella forskarkonferenser, som banade väg för viktiga nätverkskontakter som i sin tur visade sig vara

mycket betydelsefulla för utvecklingen av nya projekt. Ett antal både större och mindre forskningsprojekt startades under de följande åren med CERGUSOM bas. En internationell konferens om situationen för asylsökande barn ledde till exempel vidare till ett flervetenskapligt projekt med internationellt deltagande. I projektet, som finansierades av Europeiska flyktingfonden, ingick en CERGUSOFINANSIERAD doktorand.

År 2005 beslutade CERGUSOS styrgrupp att utveckla en tydligare forskningsprofil kring begreppet gränser. Begreppet gavs vid förståelse och man förutsåg att det inspirerade en rad aktuella och ekonomiskt, juridiskt, kulturellt, politiskt och socialt viktiga ämnen att närmare utforska. Med detta tema i fokus utannonserades doktorand- och postdokanställningar som finansierades i huvudsak av CERGUSOMEN DÄR ANSTÄLLNINGARNA KNÖTS TILL EN ÄMNESINSTITUTION; CERGUSOKUNDE INTE HA NÅGRA EGNA ANSTÄLLDA.

Förväntningarna på att CERGUSOSKULLE UTVECKLAS TILL ETT NATIONELLT kompetenscentrum för Europafrågor växte sig starka under slutet av 00-talet. Samtidigt växte också kretsen av forskare och lärare som tillsammans utgjorde en alltmer komplett Europamiljö inom Göteborgs universitet. Antalet forskningsprojekt, seminarier, publikationer och inte minst undervisningsinsatser inom Europaprogrammen ökade och forskarna deltog i ökande utsträckning i samhällsdebatten om Europa.

## **NATIONELLA INITIATIV FÖR ATT FRÄMJA EUROPARELATERAD FORSKNING OCH UTBILDNING**

Sveriges inträde som medlem i Unionen ställde nya krav på såväl landets offentliga beslutsfattare som på ledare inom näringslivet. För att förstå dynamiken i integrationsprocessen, från en svensk horisont, krävdes utvecklade samhälls-ekonomiska analyser. Detta förutsatte i sin tur en fördjupad förståelse för de politiska och rättsliga villkor som definierade integrationsprocessens inriktning och hur svenska intressen kunde hävdas inom ramen för denna utveckling.

Detta föranledde en utveckling på nationell nivå längs två huvudspår: Det första uppmärksammade behovet av långsiktigt stöd till europaforskningen, främst inom disciplinerna statsvetenskap, juridik och nationalekonomi och till etableringen av nationella nätverk inom dessa tre. Nätverken skulle också uppmuntra till samverkan över ämnesgränser på alla nivåer. De etablerades 1997 och har, utöver återkommande seminarier och konferenser, sedan dess gemensamt årligen publicerat forskarantologin *Europaperspektiv* som i takt med tiden skärskådat aktuella utmaningar för den europeiska integrationsprocessen. Årsboken faller inom genren avancerad populärvetenskap och har över åren gjort ett betydande avtryck i den svenska europadebatten. De tre nätverken finansierades inledningsvis genom avsättningar i den ordinarie statsbudgeten, men efter en tid flyttades ansvaret att finansiera nätverken till Utbildningsdepartementet.

Det andra spåret föreslog inrättandet av ett nationellt centrum för europastudier med uppgift att vara en länk mellan akademi och offentliga beslutsfattare. Detta förslag omsattes i konkret handling genom etableringen av myndigheten Svenska Institutet för Europapolitiska Studier (SIEPS) 2001. Institutets uppgift är att utveckla och sammanställa kunskap om den europeiska integrationsprocessens effekter för Sverige och Europa för att informera den politiska beslutsprocessen både i Sverige och inom de europeiska institutionerna. I analogi med de tre interagerande forskningsnätverken är SIEPS arbete organiserat med utgångspunkt i de tre akademiska disciplinerna statsvetenskap, juridik och nationalekonomi.

Forskare inom CERGU deltog aktivt i etableringen av såväl de tre disciplinära nätverken som i etableringen av SIEPS. Därmed lades grunden för en nära samverkan mellan dessa nationella samlingsplatser för europarelaterad forskning och forskare i Göteborg; en samverkan som för övrigt utvecklats och konsoliderats över tid.

## En komplett Europamiljö vid Göteborgs universitet

Även om det i CERGU:s uppdrag inte ingick något engagemang i grundutbildningen så var antingen CERGU som organisation eller till CERGU anknutna forskare i stor utsträckning aktiva i forskarutbildningskurser på fakultetsnivå, men också inom grundutbildningen i flera ämnen/program. Ett exempel på detta är att ledningen för GU 2002 överförde ansvaret för studier av Ryssland och östra Europa, och därmed centret för detta (CREES), till CERGU. För att hantera detta nya ansvarsområde, där det huvudsakligen rörde sig om kursverksamhet på grundutbildningsnivå, skapades en ny organisation, Centrum för Europastudier (CES), med egen ledning och ekonomi.

Kombinationen av CES och CERGU kom att utgöra ett starkt nav för den fortsatta utvecklingen av universitetets Europasatsning, byggd på ett samarbete mellan tre fakulteter: den humanistiska, den samhällsvetenskapliga och Handelshögskolan (där juridik och ekonomiämnen ingår). Tillsammans utgör CES och CERGU idag en komplett mångvetenskaplig miljö för utbildning, forskning och samverkan.

Den omfattar å ena sidan doktorander, postdoktorer, yngre forskare, lektorer och professorer som verkar både som forskare och lärare med europaprofil. Å andra sidan finns här mångvetenskapliga utbildningsprogram på kandidat- och mastersnivå. Till miljön måste räknas även de studentdrivna organisationerna Studentgrupp (SG) Europa och Brännpunkt Europa. SG Europa driver studentintressen inom europautbildningarna och arrangerar resor och studiesociala aktiviteter. Brännpunkt Europas verksamhet, som främst omfattar föreläsningar av politiker, företrädare för näringsliv och offentlig sektor, forskare och journalister, stöds finansiellt av CERGU och CES.

Banden mellan CES och CERGU är täta och helt väsentliga för båda. Forskarna i CERGU är också lärare på CES program och kurser och som kollektiv utgör de ett starkt internationellt flervetenskapligt kollegium. I detta sammanhang skall särskilt nämnas betydelsen av de av CERGU internationellt rekryterade postdoktorerna, som genom åren gett viktiga bidrag till studenternas kunskande och i vissa fall har stannat kvar vid GU som forskare och lärare. CES nära band till CERGU innebär goda förutsättningar för forskningsanknuten undervisning i Europakunskap med historiska, juridiska, sociologiska, ekonomiska, kulturella och statsvetenskapliga perspektiv. CERGU delar årligen även ut the Rutger Lindahl Award till bästa mastersuppsats i Europakunskap, och vinnarna får möjlighet att publicera sig i CERGU:s Working Paper serie.

Till de miljöskapande aktiviteter där kollegiet regelbundet möts hör tisdagsfrukostarna, working seminars, workshops, gästföreläsningar/seminarier, samt publika evenemang som Vetenskapsfestivalen, Europaforskardagen och European Graduation Day, där ett öppet seminarium kombineras med en examensceremoni för studenterna. Därtill träffas de forskare som ingår i de tvärvetenskapliga lärarlagen på utbildningskonferenser arrangerade av CES en gång per termin. Inom CES ramar finns flera organ som är viktiga för Europamiljön såsom den fakultetsövergripande Programnämnden för Europastudier och Europakunskapskollegiet.

## UTBILDNING I TVÄRVETENSKAPLIGA EUROPASTUDIER

Höstterminen 1999 startade Europaprogrammet som en fyrfårig utbildning som i samband med Bologna-reformen stöptes om till ett treårigt kandidatprogram från och med höstterminen 2007. Antagning till programmet sker varje höst. Av de totalt över 2 000 sökande per år antas cirka 100.

Utbildning på avancerad nivå gavs på svenska 2007–2009, men sedan hösten 2010 sker all utbildning på avancerad nivå på det engelskspråkiga mastersprogrammet: Master's Programme in European Studies (MAES). Sedan 2018 har mastersprogrammet två spår: samhällsvetenskap och humaniora. Dessutom finns tre Double Degree-spår med internationella samarbetspartners: University of Konstanz (2014–), Fudan University i Shanghai (2016–) och University of North Carolina at Chapel Hill (2018–). Ända sedan starten har programmen kännetecknats av att de enskilda kurserna i Europakunskap integrerar olika ämnesperspektiv, snarare än att olika akademiska discipliner ansvarar för olika kurser. Det gäller även de gemensamma uppsatskurserna på kandidat- och mastersnivå.

Kopplingen till forskningen förstärks av att CES studierektor är adjungerad till CERGU:s styrgrupp, och omvänt, att föreståndaren för CERGU är adjungerad i CES programnämnd. Arbetslivsförankringen är tydlig genom REGU (Rådet för Europastudier vid Göteborgs universitet), där yrkesverksamma personer på höga poster inom offentlig och privat verksamhet med europakopplingar

ger råd om utbildningens långsiktiga och strategiska satsningar. Internationalisering upprätthålls bland annat genom samverkan med Double Degree partners, utbytesavtal, och indirekt via CERGU:s International Advisory Board (se nedan). Dessutom är CES masterskurs *Europe in the World*, GU:s första så kallade "learning unit" inom *EUTOPIA*, en av kommissionens satsningar där GU ingår tillsammans med partners i tio andra länder.

## En organisatorisk nystart för CERGU

Tio år efter starten hade frågan om europaforskningens organisation och plats inom Göteborgs universitet åter blivit aktuell. CERGU hade utvecklats från ett formlost nätverk av forskare från olika discipliner med ett gemensamt intresse för Europa till att bli alltmer av en enhet med en egen identitet och självständig verksamhet i form av seminarier, publikationer och aktiv samverkan med andra samhällsaktörer. Samtidigt saknade CERGU en tydligare administrativ struktur och arbetet bedrevs till stor del genom ett omfattande ideellt engagemang. Detta blev påtagligt efter det att universitetet givits status som JMCE, vilket ökade förväntningarna på aktiviteter från CERGU. När finansieringen av JMCE trappades ned för att avslutas 2006 kom behovet av ett stärkt CERGU att accentueras ytterligare.

Sonderingar med såväl universitetets ledning som med ledningarna för de ansvariga fakulteterna visade på stöd för en utvecklad verksamhet. Önskemålet var att CERGU:s uppdrag och ställning också formellt skulle ses som ett gemensamt och solidariskt åtagande från de berörda fakulteterna.

I februari 2005 fattade Rektor beslut om en nystart för CERGU. Bakom nysatsningen ställde sig Handelshögskolan, Humanistiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten, medan Utbildningsvetenskapliga fakulteten valde att avstå från formellt deltagande i CERGU:s styrelse. Det skall här understrykas att medverkan i CERGU, alltsedan dess etablering, står öppet för alla fakulteter inom universitetet.

CERGU:s uppdrag sammanfattades i tre punkter:

- Att initiera och stödja flervetenskaplig forskning och projektansökningar, publicera forskningsresultat, genomföra vetenskapliga konferenser, seminarier och workshops, initiera och stödja nationella och internationella kontaktnät.
- Att arbeta med utåtriktad verksamhet och kunskapsspridning till en bredare publik.
- Att rekrytera postdoktorala forskare och doktorander med fokus på tvärvetenskaplig Europaforskning.

CERGU skulle således ges en tydlig identitet som forskningscentrum, utan

eget ansvar för akademisk utbildning. Det var dock ett uttalat mål att forskare aktiva inom CERGU skulle tillföra en högt kvalificerad lärarkompetens till utbildningsprogram och kurser i europarelaterade frågor. CERGU skulle därmed bidra till utvecklingen av en stark, komplett akademisk miljö inom fältet.

En utmaning för denna form av organiserat samarbete inom ramen för en mer strukturerad centrumbildning var att klargöra gränslinjerna mellan universitetets linjeorganisation och centrumbildningens funktionellt definierade, fakultetsövergripande logik. Det gjordes tydligt redan från början att CERGU inte skall ha en egen personalstat. Alla forskare engagerade inom ramen för centrumbildningen skall således ha sin anställning vid respektive ämnesinstitution. Syftet är att vidmakthålla en hög disciplinär skicklighet inom ramen för en ordinarie anställningsform, vilket gagnar kvalitén i flerdisciplinär forskningsverksamhet. Grundtanken var att CERGU skulle ha kompetens att organisera ämnesövergripande forskningsprojekt och att de berörda institutionernas lönekostnader i den delen konterades på centrumbildningen.

Sedan 2005 har verksamheten vid CERGU finansierats genom solidariska avsättningar från de tre medverkande fakulteterna samt inflöde av externa bidrag för forskning. Frågor om verksamhetens inriktning och budgetering hanteras av en styrgrupp med likvärdig representation från de berörda fakulteterna. Ledamöter i styrgruppen utses av respektive fakultetsnämnd. Ordförandeskapet roterar mellan fakulteterna i treårscykler. Styrgruppen föreslår föreståndare som, efter samråd mellan fakultetsledningarna, formellt utses av samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden. Styrgruppen utser själv biträdande föreståndare, en post som även den skall rotera mellan fakulteterna. CERGU köper administrativa resurser för exempelvis forskningssamordning och ekonomi från statsvetenskapliga institutionens personalstat. Med stöd i dessa principer minimeras risken att ansvaret för verksamhetens inriktning och utförande monopoliseras av enskilda discipliner.

## **2010–2020: CERGU expanderar och konsoliderar**

Forskningsverksamheten fortsatte att expandera i början av 2010-talet. De internationella kontakterna växte och därmed intresset för direkta forskningssamarbeten med CERGU. För att möta dessa önskemål bildades 2012 ett International Advisory Board (IAB) som skulle fungera som ett värdefullt stöd för de yngre forskarna, men framför allt som rådgivare till föreståndare och styrgrupp i strategiska utvecklingsfrågor; över åren har rådets ledamöter bidragit med viktiga impulser för verksamhetens utveckling. IAB har sammanträtt regelbundet och dessutom har rådets medlemmar ofta bjudits in – och deltagit – både vid CERGU-arrangerade forskningskonferenser och internkonferenser där CERGU-forskare diskuterat såväl individuella som gemensamma projekt och samarbetsmöjligheter. IAB utgör än idag ett viktigt stöd till föreståndaren

och rådets ledamöter deltar ofta i diskussionen om såväl formuleringen av relevanta forskningsfrågor som spridningen av forskningsresultat.

Vid den här tiden utformades också en ansökan till Riksbankens Jubileumsfond om ett anslag för att starta ett internationellt postdokprogram vid den tvärvetenskapliga forskningsmiljön vid CERGU. Ansökan beviljades och omfattade närmare 10 miljoner kronor. Dessa var avsedda att under perioden 2013–2017 bekosta sex internationella postdoktorer under två års forskningsvistelse vid CERGU samt en forskningskoordinator. Utlysningen av anställningarna fick ett mycket positiv mottagande och ansökningar inkom från i stort sett hela världen. Utan tvekan kom detta miljöstöd från RJ att bli en mycket viktig faktor bakom den expanderande CERGU-verksamheten under resten av 2010-talet.

Utöver den stimulans som den utökade gruppen postdoktorer och doktorander hade inom CERGU:s kärnverksamhet, märktes positiva effekter både inom Europaprogrammens kurser och på de olika ämnesinstitutionerna. Nu bereddes också ett antal externfinansierade utländska forskare plats inom CERGU, vilket ytterligare breddade de internationella kontaktytorna.

Utvecklingen uppmärksammades under universitetets utvärderings- och planeringsarbete, bland annat i strategidokumentet "Vision 2020". Även i de sedan 2013 vart tredje år genomförda internationella utvärderingarna fick satsningen på internationell rekrytering och ett väl fungerande stöd till forskarna en mycket positiv bedömning. Utvärderingen 2013 inspirerade till att ytterligare lyfta fram de forskningsteman som CERGU önskade prioritera. CERGU:s hittills markerade öppenhet för att välkomna projekt/forskare inom en mycket bred definition av "Europafrågor" var lovvärt, men ansågs samtidigt minska centrets nationella och internationella genomslagskraft. Genom en intern "bottom-up"-process utvecklades ett antal förslag på tematiska forskningsområden, som sedan diskuterades inom styrgruppen; successivt utformades en lista över prioriterade forskningsteman: 1) Kulturella gränser/Cultural borders; 2) Mobilitet och migration i Europa/Mobility and Migration in Europe; 3) Institutioner, partier och rörelser/Institutions, Parties and Movements; 4) Externa relationer, säkerhet och internationell handel/External Relations, Security and Trade. Dessa teman kom därefter att starkt påverka bedömningen av postdokansökningar och vilken sorts stöd som skulle ges till forskningsprojekt, konferenser och övriga aktiviteter inom CERGU.

## Ny forskning växer fram

Den forskningsmiljö som etablerades i början av 2010-talet och som växt sig allt starkare över tid kännetecknas av nyfikenhet, öppenhet och flexibilitet. En av CERGU:s ledande idéer har varit att inspiration till forskningssamarbete över disciplingränserna kan skapas genom spontana möten. CERGU:s frukostar en gång i veckan – öppna för den som har lust och möjlighet och utan specifik

agenda – har utgjort en sådan mötesplats. Ett exempel på ett forskningsprojekt som startade på det viset är ”EU-domstolen som politisk aktör och arena”. Ursprunget var ett samtal mellan två jurister och en statsvetare, som ledde till insikten att statsvetenskaplig forskning om koalitionsbyggande mellan stater i EU:s ministerråd också kunde användas för att analysera de berörda staternas inlagor till EU-domstolen. Ett sådant angreppssätt gav ett nytt perspektiv på domstolens arbete, som traditionellt endast studerats av jurister.

Idén ledde till en forskningsansökan som beviljades av Riksbankens Jubileumsfond (1,6 miljoner SEK, 2009–2011). Samarbetet mellan jurister och statsvetare inom CERGU har sedermera fortsatt och vuxit och lett till flera projekt finansierade av Vetenskapsrådet och andra forskningsfinansiärer. Dagens arvtagare är det internationella IUROPA-nätverket, med bas i Göteborg, som bland annat servar forskare runt om i Europa genom den unika databas om EU-domstolen som initierades i det ursprungliga CERGU-projektet. Detta innebär bl a att det finns en webbsida där forskningsfärdiga dataset rörande beslut i EU-domstolen sedan 1950-talet tillhandahålls. Data är hämtade från officiella källor t.ex. EUR-Lex och InfoCuria).

Ett annat exempel är nätverks- och antologiprojektet ”Cultural Borders of Europe” som under 2010-talet engagerade företrädare för historiska ämnen, språkdiscipliner, sociologi och statsvetenskap från universiteten i Göteborg, Göttingen, Luxemburg och Winchester. Forskarnätverket arrangerade flera konferenser och publicerade 2017 en antologi på ett internationellt förlag. I förlängningen utvecklade CERGU-forskare flera projekt som anslöt till temat.

Under de följande åren växte verksamheten kraftigt. Det tog sig bland annat uttryck i ett ökande antal nationella och internationella konferenser, seminarier och workshops. Inslaget av forskare från andra universitet i Sverige och utomlands ökade, vilket stärkte CERGU-forskarnas nätverkskontakter. Intresset för utlysta postdoktorala forskartjänster och doktorandanställningar ökade också betydligt. Styrgruppen allokade också nya resurser till stöd till forskare i form av arbetskonferenser, resor till och vistelse vid utländska universitet, resor i syfte att samla in forskningsmaterial och täckning av vissa kostnader i samband med publicering av forskningsresultat.

Den kanske viktigaste rollen CERGU spelat, och fortsätter att spela, är att vara en plattform för förutsättningslösa möten mellan europaintresserade akademiker från olika discipliner. Vid dessa möten har nya idéer för nyskapande forskningsfrågor med flerdisciplinära ansatser formulerats, ofta i kombination med uppslag till temata för konferenser. I förlängningen har det här kreativa arbetssättet många gånger krönts med framgång i form av externt finansierade forskningsprojekt och internationella konferenser.

## 2020 – framtiden: förändringar och utmaningar

Under 2010-talet förändrades både Göteborgs universitets organisationsmodell och de finansierande fakulteternas anslagsfördelningsmodeller. Målet med förändringarna var att skapa en organisation där ledningsansvar och beslutsfattande centrerades till chefer i vad som kommit att kallas ”linjen”. Det framhölls att en tydligare linjeorganisation skulle fungera bättre än en organisation styrd av kollegiala principer, bland annat eftersom universitetet är en statlig myndighet.

Under samma period växte sig idéer om kvalitetssäkring med hjälp av bibliometriska indikatorer allt starkare i universitetsvärlden. På Göteborgs universitet anpassade flera fakulteter sina modeller för fördelning av forskningsanslag så att fördelningen till betydande del skulle återspegla graden av prestation inom forskning och utbildning. Genom att också låta externa forskningsmedel utgöra en indikator ville man uppmuntra forskarna att söka externa bidrag. Grundlogiken är att forskningskvalitet uppvisas genom såväl kvantitativa som kvalitativa (operationaliserat genom rankning av publikationskanaler) aspekter på publiceringar och erhållna forskningsbidrag.

Kring 2016–2017 började effekterna av universitetets förändrade organisation och anslagsmodell att märkas, framför allt genom att den dittills framgångsrika strategin att knyta forskare till nätverket genom att förvalta externa bidrag ifrågasattes i allt högre utsträckning vid forskarnas heminstitutioner. Om forskarna valde att låta CERGU förvalta bidragen stod institutionerna som förlorare i den interna kampen om den gemensamma anslagskakan. Eftersom CERGU skapats för att stötta interdisciplinära forskare och forskningsprojekt har enheten aldrig knutits till en viss institution. Denna, för verksamheten helt nödvändiga, autonomi innebar i ljuset av 2010-talets förändringar att CERGU riskerade att hamna i en konkurrenssituation med de institutioner man önskade stötta. Utmaningen låg i att på samma gång vara både en plattform för forskningssamarbete och en bidragsförvaltande forskningsaktör.

Initialt tog CERGU:s styrgrupp det strategiska beslutet att fortsätta uppmuntra forskare att placera externa bidrag vid CERGU. Samtidigt valde vissa institutioner att uttryckligen förbjuda forskare att förlägga sina forskningsmedel någon annan stans än vid den egna institutionen. Konkurrenssituationen uppmärksammades inte bara av CERGU internt utan togs också upp som ett hot mot verksamheten i de externa utvärderingar som genomfördes 2019 och 2022. I början av 2020-talet märktes det tydligt hur intresset bland nätverkets forskare att låta CERGU ta hand om pengarna svalnat, och ganska snart stod CERGU helt utan nya externfinansierade forskningsprojekt. CERGU:s styrgrupp valde under dessa omständigheter att revidera strategin, och inta en mer restriktiv hållning där förvaltning erbjuds i den utsträckning projektet gynnas av att inte placeras vid en specifik institution, till exempel om projektdeltagare

uppbär anställning på flera olika institutioner och förvaltning vid CERGU skapar administrativa fördelar.

Med färre forskningsbidrag att förvalta skiftade CERGU i viss mån strategiskt fokus. Seminarier och övrig verksamhet inriktades i ännu högre grad än tidigare på att uppmuntra och inspirera forskare intresserade av interdisciplinärt samarbete i forskning om europafrågor att mötas och utveckla projekt tillsammans. Verksamheten blev mer uppsökande, eftersom den naturliga kopplingen som skapades mellan forskare då CERGU förvaltade forskarnas projektmedel gradvis avtog, och fick till viss del en annan profil. Genom att fakultetsanslagen relativt sett blev en successivt viktigare inkomstkälla riktades också verksamheten mot att i allt högre grad möta fakulteternas behov av CERGU som en plattform för interdisciplinär forskning.

Om man blickar framåt har CERGU fortsatt ett viktigt uppdrag på Göteborgs universitet, som den självklara mötesplatsen för interdisciplinär forskning om europafrågor. Även om begreppen mång-, tvär, och interdisciplinaritet, liksom de problembaserade ansatser sådana studier förknippas med, blivit allt vanligare även inom traditionella discipliner under CERGU:s dryga tre decennier, utgör den icke-disciplinära europaforskarmiljön ett nödvändigt komplement till den forskning som bedrivs vid universitetets institutioner. Genom att fortsätta stötta forskare att finna interdisciplinära samarbeten med andra forskare vid de olika fakulteterna, samt finansiera och uppmuntra till internationellt utbyte med forskare knutna till andra universitet kan CERGU fullgöra sitt uppdrag att inspirera och stötta en bred, ämnesövergripande forskning om Europa.

## Avslutande reflektioner

När vi nu ser tillbaka på en drygt trettioårig verksamhet inom CERGU och dess systemätverk CES är det glädjande att kunna se hur en aktiv och livaktig, internationellt orienterad arbetsform som utvecklats i takt med tiden och som lyckas attrahera nya generationer studenter, forskare och lärare vid Göteborgs universitet fortsatt ta sig an det evigt rullande "Projektet Europa".

De senaste årens utveckling av den politiska situationen i Europa kännetecknas av snabbt ökande säkerhetspolitiska spänningar, fjärran från de visioner om en alleuropeisk fredsordning som kungjordes i Parisstadgan för ett nytt Europa 1990. Det sker vidare en snabbt tilltagande ekonomisk regionalisering och en tydlig försvagning av multilaterala samarbetsstrukturer som WTO. Detta innebär radikala förändringar i förutsättningarna för den Europeiska unionens utveckling som påkallar ställningstaganden och blottlägger divergerande medlemsstatsintressen. I detta komplexa politiska landskap är behovet av goda analyser av, och fördjupad kunskap om, den europeiska integrationsprocessens utveckling och dess relation till omvärlden mycket stort. Sådan kunskap utgör en förutsättning för en saklig debatt inför ställningstaganden om vår

gemensamma framtid. Mot denna bakgrund är den flerdisciplinära verksamhet som bedrivs vid CERGU, i nära samverkan med nationella och internationella partners, viktig och betydelsefull. Om detta finns det förhoppningsvis fortfarande en uppslutning inom akademien.

Denna form av fakultetsövergripande samverkan ifrågasätts idag inte främst med utgångspunkt i verksamhetens vetenskapliga halt eller dess samhällsrelevans. I stället är det främst strukturella argument som leder till ett ifrågasättande.

Som en följd av senare tillkomna universitetsgemensamma principer för prestationsbaserad fördelning av anslagsmedel och kostnadsfördelning har de rationella grundstrukturer för relationen mellan centrumbildningar och universitetets linjeorganisation, som låg till grund för CERGU:s etablering, numera i ökande utsträckning kommit att kritiseras. Detta gäller främst fördelning av OH-kostnader och tillgodoräkandet av forskningsprestationer. Därmed har det skapats en grogrund för friktion mellan berörda institutioner och fakultetsövergripande centrumbildningar som CERGU, något som riskerar att leda till men för verksamheten. Detta är ett memento för en ansvarstagande universitetsledning. I en värld som kännetecknas av komplexa samband är flerdisciplinära, fakultetsövergripande ansatser många gånger nödvändiga för att leda kunskapsutvecklingen framåt. Ett väl fungerande universitet måste därför underlätta och främja sådana ansatser.

Arbetet som under tidigt 90-tal inleddes i syfte att bidra till mer välinformerad, kvalificerad analys om europafrågor har i över trettio år fortskridit vid Göteborgs universitet. CERGU:s forskarnätverk har genomgått flera förändringsprocesser under tiden, men växer sig allt starkare med åren – inte minst genom de åtskilliga generationer postdoktorala forskare som arbetat vid CERGU och tagit sig vidare till olika universitet runt om i världen. Det täta samarbetet med CES garanterar att den forskning som produceras i nätverket kommer framtida beslutsfattare väl till godo. Med drygt trettio års erfarenhet står den interdisciplinära europaforskningsmiljön såväl rustad som redo för åtminstone ytterligare trettio års forskning om europafrågor.

## Bilaga 1: Projektbidrag förvaltade av CERGU

| Projektnamn                                                                                                                                    | Ansvarig forskare             | Tidsperiod | Finansiär    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|------------|--------------|
| Europeiska papparättsrörelser: diskurs och politik avseende (o)jämskilldhet mellan könen                                                       | Katarzyna Wojnicka            | 2019–2024  | VR           |
| Transnationella singelmän. En etnografi om singelskap bland migrerade män i Europeiska Unionen                                                 | Katarzyna Wojnicka            | 2019–2022  | VR           |
| Political Party Member Responses to Organizational Change: Exit, Voice, and Loyalty                                                            | Jonathan Polk                 | 2016–2022  | VR           |
| Att förstå Europa: enhet, gränser, kriser                                                                                                      | Mats Andrén                   | 2019       | RJ           |
| Pride and profit: Semiotic landscaping in Catalonia, Galicia and the Basque Country                                                            | Johan Järlehed                | 2014–2018  | VR           |
| The leadership paradox in EU foreign policy                                                                                                    | Lisbeth Aggestam              | 2015–2017  | RJ           |
| Gender and International Negotiations                                                                                                          | Daniel Naurin                 | 2015–2017  | RJ           |
| Catch-All or Catch and Release: The Electoral Effects of Ideological Moderation for Mainstream European Political Parties                      | Jonathan Polk                 | 2014–2017  | RJ           |
| Anslag för internationellt postdokprogram                                                                                                      | Claes Alvstam                 | 2013–2017  | RJ           |
| Breaking the Myth of Homogeneity: Explaining the Variance in Party Competition Across Eastern Europe                                           | Jan Rovny                     | 2013–2017  | VR           |
| Imagination                                                                                                                                    | Andrea Spehar                 | 2013–2016  | Urban Europe |
| A systematic comparative research project on interest group politics in Europe (INTEREURO)                                                     | Daniel Naurin                 | 2012–2015  | ESF          |
| Local governance and gender policy implementation in the Western Balkans                                                                       | Andrea Spehar                 | 2014–2015  | SIDA         |
| Female labour during the early industrialisation of Sweden: construction and reality                                                           | Ann Ighe                      | 2010–2014  | VR           |
| Who are the lobbyists? A population study of interest groups in Sweden                                                                         | Daniel Naurin                 | 2011–2014  | VR           |
| Cultural Borders of Europe                                                                                                                     | Mats Andrén                   | 2010–2014  | RJ           |
| Challenges for future family policies in the Nordic countries                                                                                  | Ulla Björnberg                | 2013       |              |
| The European Court of Justice as a Political Actor and Arena: Analyzing member states' observations under the preliminary reference procedure. | Daniel Naurin                 | 2009–2012  | RJ           |
| Responsibility in the final stage of the nuclear fuel cycle – a legal perspective                                                              | Per Cramér                    | 2008–2010  | SKB          |
| Asylum-seeking children's welfare, health and well-being Gothenburg Research on Asylum seeking Children in Europe (GRACE)                      | Ulla Björnberg                | 2005–2009  | EAF          |
| Cooperation patterns in the Council of the European Union                                                                                      | Rutger Lindahl, Daniel Naurin | 2003–2009  | UD och CERGU |

fortsätter på nästa sida

| Projektnamn                                                                               | Ansvarig forskare             | Tidsperiod | Finansiär                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|------------|------------------------------------|
| Swedish opinions about the EU                                                             | Rutger Lindahl                | 2005–2008  | Sieps                              |
| Eastward expansion and the transition to democratic market economies in the Baltic region | Rutger Lindahl,<br>Per Cramér | 1999–2004  | AMAJ                               |
| Finland, Sweden and the CFSP                                                              | Rutger Lindahl                | 2001–2005  | Kommissionen<br>och Finlands<br>UD |
| Swedish opinion on the EU in a comparative perspective                                    | Rutger Lindahl                | 1995–2004  | UD                                 |
| Relations between the Västra Götaland region and the world at large                       | Rutger Lindahl                | 1999–2003  | VGR                                |

*Förkortningar*

AMAJ: Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål

EAF: European Asylum Fund

ESF: European Science Foundation

RJ: Riksbankens jubileumsfond

SIDA: Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

SKB: Svensk kärnbränslehantering AB

UD: Utrikesdepartementet

VR: Vetenskapsrådet

## Bilaga 2: CERGU-finansierade postdokforskare

<https://www.gu.se/europaforskning>

| Forskare                 | Disciplin              | Tidsperiod |
|--------------------------|------------------------|------------|
| Benjamin Rosher          | Globala studier        | 2025–      |
| Luka Miladinovic         | Ekonomi och samhälle   | 2024–      |
| Louise Schou Therkildsen | Idéhistoria            | 2023–      |
| Maja Hultman             | Historiska studier     | 2021–      |
| Annika Lindberg          | Globala studier        | 2021–2023  |
| Ettore Costa             | Idéhistoria            | 2018–2021  |
| Markus Johansson         | Statsvetenskap         | 2018–2020  |
| Christina Reimann        | Historiska studier     | 2016–2019  |
| Sune Bechmann Pedersen   | Ekonomi och samhälle   | 2016–2018  |
| Brian Shaev              | Ekonomisk historia     | 2015–2017  |
| Andreas Hofmann          | Statsvetenskap         | 2015–2017  |
| Katarzyna Wojnicka       | Sociologi              | 2015–2017  |
| Katarzyna Jezierska      | Statsvetenskap         | 2012–2017  |
| David Brax               | Filosofi               | 2014–2016  |
| Angela Kölling           | Språk och litteraturer | 2013–2016  |
| Allison Rovny            | Sociologi              | 2012–2015  |
| Joakim Ruist             | Nationalekonomi        | 2013–2015  |
| Anja Franck              | Ekonomisk geografi     | 2013–2015  |
| Jonathan Polk            | Statsvetenskap         | 2012–2014  |
| Christina Olsen Lundh    | Juridik                | 2012–2014  |
| Raimondas Ibenskas       | Statsvetenskap         | 2013–2014  |
| Andrea Spehar            | Statsvetenskap         | 2010–2013  |
| Jan Rovny                | Statsvetenskap         | 2011–2013  |
| Johan Järlehed           | Språk och litteraturer | 2010–2013  |
| Jon Wittrock             | Statsvetenskap         | 2009–2011  |
| Linda Berg               | Statsvetenskap         | 2008–2010  |
| Lena Lindberg            | Kulturgeografi         | 2008–2010  |
| Mikael Baaz              | Juridik                | 2006–2008  |
| Ann-Kristin Jonasson     | Statsvetenskap         | 2006–2008  |

**Bilaga 3: CERGU-finansierade doktorander**

| Forskare             | Disciplin          | Avhandlingstitel                                                                                       | Disputationsår |
|----------------------|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
| Kristina Wejstål     | Juridik            | Legal Channels for Asylum Seekers into the European Union – A Balance between Protection and Security? | 2024           |
| Alexandra Bousiou    | Globala studier    | Governing the European Asylum System at the Greek Border Islands                                       | 2021           |
| Xiangxuan (Emily) Xu | Ekonomisk geografi | Internet of Things                                                                                     | 2018           |
| Anton Jansson        | Idéhistoria        | Political ideologies and religion during the Vormärz period                                            | 2016           |
| Live Stretmo         | Sociologi          | Governing the Unaccompanied Child—Media, Policy and Practice                                           | 2014           |
| Joachim Åhman        | Juridik            | Trade Liberalisation, Health Protection, and the Burden of Proof in WTO Law                            | 2010           |